

چاپ نوزدهم

مقالہ

استاد محمد شجاعی

جلد سوم

طریق عملی ترکیہ (۲)

طلب و مجاہدت
مرتبہ اول مراقبہ
مرتبہ دوم مراقبہ

مقالات

آیت اللہ استاد محمد شجاعی

مقالات

(جلد سوم)

طریق عملی تزکیہ (۲)

طلب و مجاہدت

مرتبہ اول مراقبہ

مرتبہ دوم مراقبہ

سروش
انتشارات صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

تهران، خیابان استاد شهید مطهری، تقاطع
خیابان شهید دکتر مفتاح، ساختمان سروش

سرشناسه: شجاعی، محمد، ۱۳۶۹-۱۳۹۴
عنوان و نام پدیدآور: مقالات/ محمد شجاعی.
مشخصات نشر: تهران: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات
سروش، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری: ج ۳.
مندرجات: ج ۱. مبانی نظری تزکیه: چه بوده ایم، چه گشته ایم.....
ج ۲. طریق عملی تزکیه: یقظه یا جذب ربوبی..... ج ۳. طریق عملی
تزکیه: طلب و مجاهدت...
موضوع: خودسازی -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع: مقاله های فارسی -- قرن ۱۴
شناسه افزوده: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. انتشارات سروش.
رده بندی کنگره: ۷م۳ش/ BP۲۵
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۳
شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۳۰۸۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی: رکورد کامل

مقالات (جلد سوم) طریق عملی تزکیه - ۲

• نویسنده: آیت الله استاد محمد شجاعی
• چاپ اول: ۱۳۷۲ • چاپ نوزدهم: ۱۴۰۴ • قیمت: ۶,۶۵۰,۰۰۰ ریال
• این کتاب در پانصد نسخه در چاپخانه انتشارات سروش
لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.
• مرکز پخش: ۸۸۳۱۰۶۱۰ - ۶۶۴۹۳۶۲۲ (۰۲۱)
• سامانه پیامکی: ۳۰۰۰۵۳۵۶
• همه حقوق محفوظ است
• www.soroushpub.com

سروش | تهران | ۱۴۰۴

شماره ترتیب انتشار: ۶۳۷/۱۹

شابک دوره: ۲-۲۹۸۷-۱۲-۹۶۴-۹۷۸

شابک جلد سوم: ۶-۳۰۷-۱۲-۹۶۴-۹۷۸

وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۚ إِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ

سوره فاطر، آیه ۱۹

در جلد دوم مقالات، در مقام بیان طریق عملی تزکیه، به تأیید خدای متعال، یقظه، توبه، و تطهیر باطن را توضیح دادیم، و در آخر کتاب گفتیم قدمهای بعدی را بعداً توضیح خواهیم داد.

اینک در این جلد از مقالات، طلب و مجاهدت، مرتبه اول مراقبه، و مرتبه دوم مراقبه را که بعد از یقظه و توبه و تطهیر باطن است توضیح می دهیم.

از خدای متعال با فقر و مسکنت می خواهیم که ما را موفق بر عمل بفرماید، اِنَّهٗ وَلِیُّ التَّوْفِیْقِ.

فهرست مطالب

بخش اول: طلب و مجاهدت

۱۷	طلب
۲۰	دوام طلب
۲۲	تذکیر لازم برای طالبان
۲۷	«طلب» در قرآن کریم
۳۳	«طلب» در ادعیه مأثوره
۴۰	أسوه‌های طلب:
۴۱	أسوه اول، و اولین أسوه
۴۳	أسوه دیگر
۴۷	أسوه‌های دیگر
۴۸	مجاهدت در مقام طلب
۵۵	تأکید قرآن بر مجاهدت و ضرورت آن
۶۲	مجاهدت در مقام طلب، مراقبت جانب مطلوب است
۶۵	مراتب مجاهدت، مراتب مراقبت است
۶۹	تذکر

بخش دوم: مرتبه اول مراقبه

۷۳	مرتبه اول مراقبه
۷۳	امر اول: عمل به واجبات، وترك معاصی و محرّمات

- ۷۴ ضرورت و اهمیت انجام دادن واجبات و ترك محرمات
۷۷ با ترك واجب و انجام دادن حرام، مجاهدات عبودی به ثمر نمی‌رسد
- ۸۰ امر دوم: مداومت بر نافله شب و شفع و وتر
۸۶ گوشه‌هایی از آثار و برکات صلاة لیل
۸۶ صلات لیل، موجب غفران است
۸۷ صلات لیل، موجب رضوان حق و کنار رفتن سیئات است
۸۸ صلات لیل، موجب تابش انوار ربوبی است
۸۹ لزوم مداومت بر صلاة لیل
۹۱ ضرورت اجتناب از ترك صلاة لیل
۹۱ قضاء صلاة لیل
- ۹۲ امر سوم: مداومت بر تسبیح حضرت فاطمه زهرا (ع) بعد از نمازهای واجب
۹۵ کلمه توحید بعد از تسبیح
۹۵ مداومت بر تسبیح، و نجات از شقاوت
۹۷ امر چهارم: مداومت بر دعای «صبح» حضرت مولی الموحّدين
۹۹ امر پنجم: مداومت بر طهارت در همه اوقات
۱۰۳ امر ششم: مداومت بر «دعای کمیل»
۱۰۵ امر هفتم: مداومت بر «تلاوت قرآن»
۱۰۷ آداب تلاوت
۱۱۰ تأکید و تذکر
- امر هشتم: مداومت بر عرض طاعت و تبعیت و... نسبت به حضرت
۱۱۱ ولی عصر (عج)
۱۱۲ ولایت مطلقه و وساطت
۱۱۳ تذکرات لازم در این مقام
- ۱۱۷ امر نهم: مداومت بر عرض طاعت و تبعیت و... نسبت به حضرات معصومین (ع)
۱۱۷ محبت حضرات معصومین

۱۱۸	ولایت حضرات معصومین
۱۲۱	جلب رضایت حضرات معصومین
۱۲۳	تذکر
۱۲۳	امر دهم: مداومت بر روزه سه روز از هر ماه
۱۲۴	در ضیافت حضرت معبود
۱۲۶	راه مخصوص
۱۲۷	تذکر
۱۲۹	تأکیدی دیگر بر حضور
۱۲۹	توضیح و تبیین
۱۳۲	طریقه تحصیل حضور
	بخش سوم: مرتبه دوم مراقبه
۱۳۷	مرتبه دوم مراقبه
۱۳۷	امور و وظایف لازمه
۱۳۸	امر اول: سعی در ترك مشتهیات و هواهای نفسانی است، و مراقبت جانب معبود...
۱۴۰	شکستن نفس مسئله اسرار آمیزی است
۱۴۱	ترك هواها و مشتهیات، موجب انجذاب به سوی اوست
۱۴۲	سلطان هواها باید شکسته شود
۱۴۳	سخنانی از حضرت مولی الموحّدین (ع)
۱۴۸	مجاهدتی در رفع حجابها
۱۴۸	تحمل سختیها در این مقام
۱۴۹	تذکر
۱۴۹	امر دوم: مراعات آداب محضر حق است، و مراقبت جانب او در این امر.
۱۵۶	امر سوم: مسارعت است، و مراقبت جانب معبود در شتاب به سوی او.
۱۵۸	بطالت، ملالت، و کسالت، مانع راه است

۱۶۱ امر چهارم: سعی در انجام دادن نوافل و مستحبات است، و مراقبت جانب معبود...

۱۶۷ امر پنجم: مداومت بر سجده‌های طولانی است، و مراقبت جانب معبود...
 ۱۶۸ سخنی در خصوص سجده یا سجود
 ۱۷۱ سجده و تجلیات نوری
 ۱۷۲ سجده و شهود
 ۱۷۴ سجده، طریقه انبیا و صالحان است
 ۱۷۹ سجده طولانی

۱۸۵ امر ششم: فکر است، و مراقبت جانب معبود...
 ۱۸۷ فکر نامجاز
 ۱۸۷ مقام ذات، و هویت غیبیه
 ۱۸۸ مقام ذات را لفظ و عبارتی نیست
 ۱۸۹ فکر، عقل، و وهم را به مقام ذات راهی نیست
 ۱۹۲ فکر در حقایق قرآنی
 ۱۹۳ فکر در نجات و فلاح و هشدارها
 ۱۹۸ فکر در محاسبه‌های ربوبی
 ۱۹۸ محاسبه کلی ربوبی
 ۱۹۹ معنی محاسبه ربوبی
 ۲۰۲ محاسبه ربوبی، و توفیقها و سلب توفیقها
 ۲۰۴ محاسبه ربوبی در آیات شریفه
 ۲۰۸ باطن و ظاهر، همه تحت محاسبه ربوبی است
 ۲۱۰ دقت محاسبه الهی
 ۲۱۱ فکر در مقصد صالحان و آرزوی عارفان
 ۲۱۶ دعوت به مقصد اعلی به رمز و اشارت
 ۲۱۷ فکر در حقیقت، و سراب باطل
 ۲۲۳ فکر در «خود»
 ۲۲۴ فکر در خصوصیات وجودی «خود»
 ۲۲۵ حقیقت ما کیست؟ و چیست؟
 ۲۲۸ حقیقت واحده در مظاهر گوناگون

۲۳۰	فناى جلوه‌ها
۲۳۴	شئون مختلفه
۲۳۵	احاطه و استیلا
۲۳۷	سفر در «خود» و سیر در آن
۲۳۸	مطلبی در این مقام
۲۴۲	از طبیعت به مثال، و از مثال به تجرّد
۲۴۳	نکته‌ای برای اهل آن
۲۴۴	تلخیص و نتیجه‌گیری
۲۴۴	حقایقی در این مقام
۲۴۵	خیال‌واهی
۲۴۷	خلوت تنهایی
۲۴۸	خلوت با حضرت حقّ
۲۵۰	غربت و دوری از وطن
۲۵۰	نزدیکی و هجران و قرب و حرمان
۲۵۲	امید تفضّل
۲۵۳	امر هفتم: ذکر است و مراقبت جانب معبود...
۲۵۴	تضرّع و خیفه، یا رغبت و رهبت
۲۵۶	نکته‌ای سر بسته
۲۵۷	استعاذه، استغفار، و بازگشت به ذکر
۲۵۸	غلبه ذکر و انس به حقّ
۲۵۹	برکات ذکر نفسی و اهمّیت آن
۲۶۲	غفلت، و تبعات و هلاکات آن
۲۶۴	امر هشتم: «ورد» است و مراقبت جانب معبود...
۲۶۴	سخنی در خصوص «اوراد»
۲۶۸	سخنی دیگر در این مقام
۲۷۰	اوراد، یا اذکار خفیه
۲۷۳	تذکر

۲۷۴	امر نهم: «سَهَر» است، و مراقبت جانب معبود...
۲۷۸	سِرّ شب
۲۸۰	نکته‌هایی در این مقام
۲۸۰	نکته اول
۲۸۱	نکته دوم
۲۸۲	سُدس اول نیمه دوم شب
۲۸۴	سَحَر یا قسمت آخر شب
۲۸۵	نکته سوم
۲۸۶	امر دهم: توبه و استغفار است، و مراقبت جانب معبود....
۲۸۷	هر مرتبه‌ای توبه و استغفاری دارد
۲۹۰	تذکر يك نکته
۲۹۱	توضیح در خصوص توبه و استغفار این مقام
۲۹۶	تفصیلی از گناهان مرتبه، و توبه‌ها و استغفارها
۲۹۹	۱. گناه انغمار در مشتهیات، و توبه و استغفار
۳۰۲	۲. گناه مراعات نکردن آداب محضر حق، و توبه و استغفار
۳۰۷	تحدیر و تذکر
۳۰۸	ترك ادب در محضر خاص، و توبه و استغفار
۳۱۴	۳. گناه ترك مسارعت، و توبه و استغفار
۳۲۰	۴. گناه ترك نوافل و توبه و استغفار
۳۲۶	سخنی در خصوص قضای نوافل
۳۳۱	۵. گناه ترك سجده، و توبه و استغفار
۳۳۸	۶. گناه ترك فکر، و توبه و استغفار
۳۴۰	قرآن برای به راه انداختن فکر انسانهاست
۳۴۴	۷. گناه ترك ذكر، یا گناه غفلت، و توبه و استغفار
۳۴۵	مقام طلب را احکام خاصی هست
۳۴۹	۸. گناه ترك «ورد»، و توبه و استغفار
۳۵۰	نکته توحید، سرّ عشق، و رمز عبودیت
۳۵۱	ادب عشق و حکم طلب
۳۵۵	۹. گناه ترك «سَهَر» و توبه و استغفار

۳۶۱	۱۰. استغفار برای ترك توبه و استغفار
۳۶۳	سرّ دیگر هست، کو گوش دگر
۳۶۶	حقایقی در خصوص استغفار
۳۶۷	الف: اشارتی از مقام رحمت
۳۶۸	او همه خیر است، و همه خیر از اوست
۳۷۰	ب: ریزش گناهان
۳۷۱	ج: سوز دل و گریه
۳۷۴	رمزی دقیق، و اشارتی لطیف
۳۷۷	مقال دیگری در سوز دل و گریه
۳۷۸	آن سوی پرده اسرار
۳۸۰	آن سوی سوزها و گریه‌ها - سوز و گریه، و آرامش و اطمینان
۳۸۱	سوز و گریه، ولذّت و ابتهاج جذبات
۳۸۲	سوز و گریه، و قرب حضرت مقصود
۳۸۳	د: مواقف مناسب، و موقف مخصوص
۳۸۴	برکات جوار ملکوتی رسول الله (ص)
۳۸۷	نکته دیگر
۳۸۸	هـ. زمینه اجابت
۳۹۰	تذکیر و تنبیه
۳۹۱	چرا چنین شده؟!
۳۹۳	و. وقت سحر
۳۹۴	شرایط و ارکان استغفار
۳۹۵	اصرار بر مسئلت
۳۹۷	اقبال بر حاجت
۴۰۰	حفظ استکانت
۴۰۰	استکانت عبودی
۴۰۳	نکته‌ای به سخن سر بسته
۴۰۶	رجاء اجابت
۴۰۷	در هر دستوری سرّی هست
۴۰۹	اشارتی دیگر به سوی دل
۴۱۲	آخر سخن

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

بخش اول

طلب و مجاہدت

طلب

بعد از توبه و بازگشت، سالک باید قدم در میدان طلب بگذارد، و در طلب حضرت مقصود برآید، و دست از طلب برندارد، تا به مقصود نایل شود.

وقتی سالک از افعال حرام، یعنی از ترك یا تضییع واجب، و از ارتکاب محرمات و معاصی، و به موازات اینها از رذایل اوصاف و اخلاق، با شرحی که گذشت توبه کرد و روی به حضرت مقصود آورد، باید سر در میدان طلب نهد، و در مقام طلب کاملاً جدی باشد.

طلب، در حقیقت، قدم دوم در سلوک الی الله است که بعد از قدم اول، یعنی بعد از توبه و بازگشت می باشد.

در آیه ۱۷ سوره عنکبوت می خوانیم:

«... فابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ»

یعنی «پس، رزق در نزد خدای متعال و روزی در جوار جناب او را طلب کنید که رزق اصلی شما است، و در این مقام به مجاهدت عبودی بپردازید تا به رزق خود نایل آیید، و شکر خدای را بجا آورید، که به سوی او برگردانیده می شوید».

در این کریمه مبارکه به ابتغاء و طلب، دستور می دهد و در مقام ابتغاء و طلب، برای نیل به مقصود به مجاهدت عبودی دعوت می فرماید.

«مقام طلب» و به تعبیر بعضی از عرفا «وادی طلب» مقام بسیار بلند، و وادی بسیار پرفراز و نشیب، و در عین حال، بسیار پربرکت است. بعد از توبه و

بازگشت، آنچه برای سالک صادق اهمیت اساسی دارد، مسئله «طلب» و جدیت در مقام طلب است. می شود گفت، بعد از توبه و بازگشت، همه مسائل در «طلب» به معنی کلمه نهفته است. «طلب» بمعنی کلمه، همه مسائل را دربر دارد.

همه آنچه در سفر الی الحق ضرورت دارد، در «طلب» به معنی کلمه، با وضوح کامل برای طالب صادق روشن می شود، و او به خوبی می فهمد و می یابد که چه باید بکند، و چگونه باید باشد. اگر حقیقت «طلب» در درون سالک و در دل او به تحقق برسد، یعنی اگر به معنی کلمه طالب باشد، با اشارتهای ربوبی به آنچه باید بکند، و به آنچه باید بشود، به روشنی هدایت می گردد، و قدم به قدم خدای متعال او را راهنمایی می فرماید، و وظیفه او را علی الاتصال به او نشان می دهد. و به بیانی، تا حصول مقصد، و تا وصول به مقصود، دست او را می گیرد و پیش می برد، و لحظه ای او را ترك نمی فرماید.

داشتن «طلب» به معنی کلمه، چیز ساده ای نیست و به آسانی به دست نمی آید. باید این مهم را از خدای متعال تمنا کرد، و باید با تضرع از او خواست که به لطف عنایت خود منت بگذارد و «طلب» دهد.

در هر صورت، آنچه بعد از توبه و بازگشت برای يك سالک ضروری می باشد، داشتن طلب است. او باید طلب داشته باشد، و در طلب حضرت مقصود بر آید. و باید به این حقیقت توجه کند که اگر طالب جدی نباشد، و اگر «طلب» در دل او به تحقق نرسد، و وقتی به باطن خویش مراجعه می کند، خود را به معنی کلمه «طالب» نیابد، هرگز در این سفر موفق نخواهد بود. باید نظر او بر این باشد که آیا «طلب» دارد، یا نه؟ آیا خود از خود قبول می کند که «طالب» است، یا نه؟ و آیا او که توبه نموده و بازگشت کرده است، طلب را آغاز نموده است؟ و شب و روز بدون سستی و کسالت، و بدون تذبذب و تردید، خود را «طالب» می یابد؟ و درد «طلب» در خود می بیند، یا نه؟

بنگر اندر عشق و بر مطلوب خویش	منگر اندر نقش زشت و خوب خویش
بنگر اندر همت خود ای شریف	منگر این را که حقیری یا ضعیف
آب می جو دائماً ای خشک لب	تو به هر حالی که باشی می طلب

(دفتر سوم مثنوی)

On Spiritual Purification

Practical Principles

(vol. three)

Mohammad Shojā'i

موضوع تزکیه در قرآن کریم با همین واژه تزکیه و نیز واژه تزکی مطرح شده است، که در لغت به معنای «پاک کردن خود» است، و در تفسیر اهل عرفان به معنای برگشت و صعود به سوی خداوند است. پاک کردن خود برای باز یافتن کمالات ازدست رفته و زیر حجاب مانده برای قرب به حق تعالی، لازمه این پاکسازی آن است که انسان اولاً، چهره اصلی و منزلت اولیه و قبل از تنزل خود را تا حدودی بشناسد؛ ثانیاً، چگونگی تنزل خود به حیات دنیوی و محجوب شدن به حجاب‌ها را اجمالاً بداند؛ و ثالثاً، منازل راه بازگشت به سوی منزلت اولیه و شهود و فناء فی وجه الله را به صورت خلاصه متوجه شود. سپس در مقام عمل بداند که چه کند و چگونه به عبودیت و سلوک بپردازد.

مجموعه سه جلدی مقالات حاصل مباحث عارف عامل، مرحوم استاد محمد شجاعی، در این باب است، و کتاب حاضر، در ادامه بحث طریق عملی تزکیه که در جلد دوم مجموعه مقالات مطرح شد، به مباحث طلب و مجاهدت، مرتبه اول مراقبه، و مرتبه دوم مراقبه می‌پردازد.

مجموعه سه جلدی

سروش
انتشارات سنا و سیمای جمهوری اسلامی ایران
www.soroushpub.com